

Ролята на Наполеон Бонапарт за обединението на Европа

Увод

Края на 18 век и началото на 19 век са години за промяна в Европа. Характерни са процеси на национална идентификация, което обуславя бъдещето развитие на отделните държави и предопределя географската и политическа карта на Западна и Централна Европа.

Периодът обаче остава известен и като изключително динамичен военен период, като най –известните войни са тези на Наполеон. През този период, само Англия и Русия в европейската си политика са последователни в отстояването на принципите на легитимизма. Съюзници в централноевропейските дела, Петербург и Лондон обаче са достатъчно последователни опоненти в Европейския югоизток и Азия, особено когато това засяга проливите.

Периодът остава в историята и с възкачването начело на Франция на един от най –оспорваните владетели – Наполеон Бонапарт, като е силно дискуссионна неговата роля по отношение на развитието на Европа.

1. Кратки биографични данни

Император Наполеон Бонапарт е действащият владетел на [Франция](#) след [1799](#) г. и първият френски [император](#) с титла „Наполеон I Велики“ от [18 май 1804](#)

г. до

[6 април](#)

[1814](#)

г. и повторно между

[20 март](#)

и

[22 юни](#)

[1815](#)

Бъдещият император започва кариерата си като млад офицер, служи в гарнизоните във Валанс и Оксон до избухването на [Революцията](#) в [1789](#) (въпреки че прекарва почти две години в отпуск в Корсика и Париж по време на този период). Той прекарва повечето от следващите няколко години в Корсика, където сложната тристранна борба между монархисти, революционери, и корсикански националисти е вече завършила.

Бонапарт поддържа [якобинците](#) и получава поста [подполковник](#) на полк от доброволци.

През 1793 г. като капитан-артилерист участва в обсадата на [Тулон](#), зает от англичаните. Благодарение на неговите способности френската революционна армия превзема Тулон и прогонва британския флот от френските брегове.

На [14 януари 1794](#) г. е произведен в звание [бригаден генерал](#). През [1795](#) г. ликвидира роялистки метеж в [Париж](#), след което е назначен за командващ на френската армия, действаща в Италия.

През [1798 - 1799](#) г. организира и командва египетски поход, разбива турската армия, завладява [Египет](#) и [Сирия](#) и организира административна и данъчната система в завладените територии. На [9 ноември 1799](#)

г. Наполеон извършва държавен преврат и става пръв консул.

На [18 април 1804](#) г. е провъзгласен за [император](#) на [Франция](#). Опитва с цената на нови войни и победи да се задържи на императорския престол.

[Англия](#)

,
[Австрия](#)

и

[Прусия](#)

образуват Рейнската лига (1804) – политически съюз, насочен срещу Франция.

На практика, това е едно от малкото многостранни обединения за времето си в Европа. През [1805](#) г. Наполеон разгромява Австрия (битката при [Аустерлиц](#)) и сключва [Пресбургския мир](#) (1805 г.).

През [1806](#) г. в битките при [Йена](#) и [Ауерщад](#) разгромява Прусия и я окупира. Англия организира морска блокада на Франция и Наполеон отговаря с континентална блокада срещу острова.

През [1807](#) г. разбива руската армия при [Ейлау](#) и [Фридланд](#). Принуждава Русия да се присъедини към континенталната блокада и с Тилзитския мир разделя

[Европа](#)

на 2 зони на влияние – френска и руска. През

[1808](#)

-
[1811](#)

г. той предприема поход за завоюване и окупиране на

[Испания](#)

, през

[1809](#)

г. побеждава

[Австрия](#)

, без да я обезвреди напълно.

През [1812](#) г. Наполеон предприема несполучлив поход в [Русия](#) и е принуден да отстъпи и потегля обратно за Франция. Основната му грешка в руския поход е не толкова военна, колкото политическа. Вместо да даде свобода на руския народ, като разруши феодално-крепостническата система, премахне самодържавието и въведе конституционно управление, той окупира Русия. Това позволява на

[Александър I](#)

и царедворците да го обявят за враг на Русия и на православната вяра. Целият руски народ се вдига на война за защита на вярата и отечеството. В тези условия прогресивните идеи на Френската революция са обявени за реакционни. Победата на Русия в Отечествена война (1812-1813 г.) позволява да се съхрани самодържавието в продължение на повече от 100 години.

През [1813](#) г. на Парижкия конгрес Наполеон отхвърля условията за мир. След поражението на Франция в битката при [Лайпциг](#) (1813 г.) съюзните армии окупират страната, Наполеон абдикира в двореца

[Фонтебло](#)

и е заточен на остров

[Елба](#)

През пролетта на [1815](#) г. напуска остров [Елба](#) и се завръща във Франция. Настъпва периодът на т. нар. "100 дни". Реставрацията на монархията във Франция е премахната. По време на военната кампания през юни армиите под командването на Наполеон и на маршалите Ney и Груши нанасят последователни поражения на пруските войски при Катр-Бра и Лина. На 15 юни при Ватерло битката е загубена поради отдалечаване на резервния корпус на Груши в преследване на отстъпващата пруска армия на Блюхер. Немците правят обходна маневра пристигат на полесражението в критичния момент за да подкрепят защитата на англичаните, командвани от херцог Уелингтън. След загубата в [битката](#)

[при Ватерло](#)

Наполеон е заточен на

[остров Св. Елена](#)

, където е поставен под най-строг режим и охрана от английските войски.

Така, в течение на малко повече от десетилетие Наполеон установява контрол чрез завоевания или съюзи над почти цяла континентална Западна и Централна [Европа](#). Освен с военните си успехи, Наполеон е известен с установяването на

[Наполеоновия кодекс](#)

, както и като един от

[просветените владетели](#)

. Наполеон поставя още няколко членове на фамилията

[Бонапарт](#)

на няколко трона в Европа. Макар че те не надживяват поражението му, един негов племенник,

[Наполеон III](#)

управлява Франция през втората половина на [19 век](#)

2. Виенския конгрес – като отпор срещу Наполеонова Франция и ролята му за развитието на Европа

Борбата на европейските народи против Наполеон довежда до крушението на създадената от него огромна Френска империя. Това обаче не донася на народите дългоочакваната свобода. От победата се възползва коалицията на феодално-монархическите държави. Ето защо с унищожаването на Наполеоновата империя настъпва период на феодално-монархическа реакция.

В този смисъл, може да се говори по –скоро за отрицателна роля на Наполеон за обединението на Европа.

От друга страна, самата политика на Наполеон е причина за сключване на редица съюзи срещу него.

Когато Русия, Австрия и Прусия – главните участници в коалицията срещу Франция, подписват на 1 март 1814 г. договор за довеждане на войната с Наполеонова Франция до победа и за условията на предстоящия мир, се решава след края на войната да се свика международен конгрес във Виена. Официалните заседания на конгреса започват на 1 октомври 1814 г. и завършват на 9 юни 1815 г. Решенията на този конгрес от една страна имат роля за възстановяване на Европа, от друга страна - Русия, Англия, Испания и Швеция печелят от тези решения, но така или иначе, те успяват да избягнат от френското влияние.

Виенският конгрес продължава европейската традиция на Вестфалския (1648 г.) и на Утрехтския (1713 г.) мирен договор за уреждане на общоевропейските въпроси чрез форум на победителите. Това може да се сметне за началото на бъдещата комитология.

От срещите на “великата петорка” са изключени всички малки държави, участвали в коалицията срещу Наполеон, което следва да изтъкне особения статут на силите по отношение на възможностите и правата им в създаването и съхраняването на новия европейски ред.

Сред основните задачи на конгреса е отслабване на Франция и създаване на гаранции против възстановяването на бонапартисткия режим и опитите за нови завоевания, както и преразпределяне както на колониите, така и на европейските страни в интерес на държавите победителки.

Както е видно, с тази задача, конгресът поставя спорни въпроси, които поражда бъдещи противоречия между държавите.

През април – май 1814 г., съдейки по военните сили, с които в този момент разполага руското правителство, Русия безспорно е по– силна от всички останали държави на разорената и обезкървавена континентална Европа. Александър не желае особено да бъде възкачен Луи XVIII на освободения френски престол. Когато все пак той се възцарява, Александър твърдо настоява, че е необходимо на Франция да бъде дадена конституционна харта. На 23 септември, една седмица преди определеното за 1 октомври 1814 г. откриване на конгреса, във Виена пристига заедно с други френски дипломати министърът на външните работи на Луи XVIII принц Шарл Морис дьо Талейран–Перигор. Когато Талейран пристига във Виена, той вече знае какъв проблем ще заангажира вниманието на конгреса. Това е сложният полско – саксонски въпрос. Александър, чиито войски след отстъплението на Наполеон окупират Варшавското херцогство, заявява открито, че на никого няма да отстъпи тези територии.

Още преди пристигането си във Виена Талейран знае добре, че от гледна точка на интересите на Франция най – разумно ще бъде да разгласи така наречения “принцип на легитимизма” . Този принцип се състои в следното: Европа, събрала се в лицето на своите владетели и дипломати на Виенския конгрес, трябва при новата подялба на земите и изменянето на териториалните граници да оставя непокътнато всичко, което е съществувало законно преди революционните войни, т.е. до 1792 г. Ако този принцип се приеме и се осъществи, не само Франция ще да получи сигурност за целостта на своята територия, която в този момент не е в състояние да се защитава с военна сила, но и Прусия и Русия ще бъдат обуздани в стремежите си за териториално разширяване.

Представителите на четирите държави още от самото начало се стремят да сведат задачата на френския представител само до подписване на протоколите, но в хода на заседанията и благодарение на подкрепата на представителите на малките държави, спекулирайки умело с противоречията между големите Талейран съумява да повлияе върху работата на конгреса и започва да играе твърде значителна роля.

Поради упоритата вътрешна борба работата на конгреса не напредва. Тогава Талейран променя тактиката, запазвайки старата си цел: да задълбочи разцеплението в редовете на победителите.

Франция била заинтересована не толкова да възпрепятства засилването на Русия, колкото да не се засили Прусия, непосредствен съсед и враг на Франция. Дейността на Талейран се улеснява от острите противоречия между доскорошните съюзници и преди всичко от активното противодействие на австрийската и английската дипломация на плановете на Русия и Прусия. В стремежа си с всички средства да попречат на засилването на Русия и да ограничат влиянието ѝ, постигнато в резултат на победата над Наполеон, Касълрей и Метерних се решават дори на сключване на таен съюз с Франция. На 3 януари 1815 г. тайното споразумение е подписано от представителите на трите държави. То е насочено против Русия и Прусия и задължава Австрия, Англия и Франция в случай, че една от договарящите се страни бъде изложена на опасност от една или няколко държави, да се притекат на помощ една на друга, като дадат за тази цел армии от по 150 хиляди войници. При това тримата участници се задължават да не сключват с противниците си сепаративни договори.

Така, както е видно, в следствие на политиката на Наполеон, Европа става арена на съглашения, които могат да се сметнат за основата на бъдещите европейски системи за сигурност.

Конгресът вече пристъпва към сумиране на общите резултати от работата си, когато изведнъж участниците в него са поразени от неочаквана вест: на 1 март Наполеон слиза на френския бряг. А след три седмици, на 20 март 1815 г. Наполеон влиза в Париж. Империята е възстановена. Безспорно слуховете за разногласията, които раздират Виенския конгрес, изиграват немалка роля за решението на Наполеон да напусне Елба. След поражението на Наполеон при Ватерло на 18 юни 1815 г. обаче става втората реставрация на Бурбоните във Франция.

Няколко дни преди битката при Ватерло, която окончателно решава съдбата на Наполеон, четирите главни страни участнички в конгреса, а също Швеция и Португалия подписват заключителния (генералния) акт на Виенския конгрес от 9 юни 1815 г. Франция се лишава от всичките ѝ завоевания, като е сведена до границите ѝ от 1792 г., а за безопасност на държавите победителки край нейните граници се създават буферни държави.

Промишлена Белгия, която според думите на Наполеон “била като зареден пистолет, насочен в тялото на Англия”, насилствено се слива с по-изостаналата Холандия в Нидерландско кралство. В Италия е възстановено Сардинското кралство, като му се връщат отнетите от Франция Савоя и Ница. Сардинският крал възстановява властта си и получава освен това Генуа. На папата като светски владетел на Рим са върнати Болоня, Равена и Ферара. По този начин раздробеността на Италия е възстановена и узаконена.

Венецианската република и територията с център Милано са върнати на Хабсбургската династия. Една нова Германска конфедерация възниква на мястото на предишната, твърде различна по начин на управление и по пропорционалност между етническо разпределение и териториален обхват. Тя включва само 38 от бившите 300 малки държавици от Свещената римска империя, в които са възстановени монархическите и олигархическите принципи на управление. Всяка по –важна промяна в нея става с единодушното решение на представителните и ръководни органи, ръководени от пратениците на австрийския император. През 50-годишната си история тази формация не успява да прерасне в нещо повече от едно дипломатическо средство за координация между германските държави в интерес на Хабсбургите. Тя, от друга страна, се явява и едно от най – ярките свидетелства за условността и неравномерността на реставрационния процес.

Прусия, единственият противовес на Австрия в Конфедерацията, е уголемена с присъединяването на част от Саксония, о. Рюген и шведска Померания, като запазва полските си притежания с център Познан, санкционирани още в края на XVIII век. Загубата на ХанOVER, който става самостоятелна държавна единица с монарх, а също и на Бавария, е компенсирана с присъединяването на Вестфалия и на обширна територия по левия бряг на Рейн, особено важни в икономическо и стратегическо отношение. Фактически в новите земи на Прусия лежат ключовете към бъдещата ѝ мощ. Към завзетата през XVIII век Силезия сега се прибавят и безценните недра на Рур. Въпреки че Прусия си остава разкъсана на две части – стара, източна и нова, западна - тя скоро след 1815 г. започва да набира сили и да става опасна за съседите.

Австрия не просто възстановява, а разширява съществуващите си италиански владения, осигуряващи ѝ истински политически и военен контрол над цяла Италия. Тя запазва и част от полското си “наследство” – Венеция, Далмация. Краков получава статут на свободен град, гарантиран и съблюдаван от Русия, Австрия и Прусия. Незаетата от Прусия част от Саксония запазва предишния си статут на независимо кралство, чиито владетел е върнат на престола.

Както е видно, вследствие на решенията на Виенския конгрес, както и на възстановяването на империята, Европа получава както раздробени и слаби държави, така и мощните Австрия и Прусия .

Двете най– могъщи европейски държави – Англия и Русия - излизат от продължителните войни с Франция значително укрепнали и засилени. Първата разширява и без това огромните си владения. Тя напълно си остава “владетелка на моретата”, след като успява да отстрани главната си съперница – Франция, и да принуди останалите страни да признаят установеното от самата нея грабителско по същество “морско право”, т.е. “право” да спира в открито море и да проверява търговските кораби на неутралните страни с цел да конфискува изпращаните в неприятелски пристанища стоки.

Царска Русия излиза от войната с наполеонова Франция значително разширена със земите на бившото Варшавско херцогство, на Финландия и Бесарабия. На европейския континент Русия няма вече напълно равностойни съперници.

Заклучение

Решенията на Виенския конгрес стават бумеранг, който много скоро се завръща срещу своите създатели. Виенския конгрес – като процес, възникнал вследствие на политиката на Наполеон се опитва да направи новата карта на Европа въз основа на принципа на равновесието.

За целта той прибегва към възстановяване на изчезнали държави. Трябва обаче да се отбележи, че не всички държави, унищожени по време на Наполеоновите войни са възстановени., например изчезва мощната Венецианска република, Генуезката

република и голям брой германски държави.

Въпреки, че Папата не участва във Виенския конгрес той успява да си запази владенията в Средна Италия, завладени от Наполеон. Също така, въпреки че Турция, която не е християнска държава и няма достъп до конгреса, решенията на конгреса не засягат нейните владения.

Различни са оценките, които се дават за ролята на Наполеон за обединението на Европа. Това, което може да се заключи е, че вследствие на неговата политика се организира Виенския конгрес, чиито решения имат значение за развитието на Европа. Съобразно решенията на Конгреса се възстановяват някои държави, което е по –скоро насочено към раздробяването на Европа, но самите решения се осъществяват в исторически план за кратко време, като в последствие част от държавите получават независимост или се обединяват.

Европейските монарси продължават да гледат на Франция като на “износител на революция”. Във френските земи се задълбочава пропастта между излъганите низини и управляващите, но навън идеите на революцията запазват своят блясък. Магнетизмът на френската революция се оказва с по-притегателно въздействие отвъд държавата, в която е победила тази революция.

Самата роля на Наполеоновите войни в Европа е, че те се превръщат в поход срещу привилегията на феодализма. До 1796 г. там, където стъпва френската армия, тя налага нов ред.

Около Франция започва да се изгражда един кръг от нови републики по нов модел – Холандската република, Генуа, Венеция, които дават модел за бъдещата общонационална държава.

Следователно, от гледна точка на създаването на националната държава, ролята на Наполеон е по –скоро положителна.

Европейските монарси говорят за Франция и за революционните идеи като на идващата революционна “зараза”, независимо от това, какво става във Франция. Заражда се идеята за общ фронт срещу революционните идеи с цел да се предпази Европа от революционно влияние.

Най-важен резултат от Наполеоновите завоевания е, че той въпреки всичко има за траен приоритет унищожаването на феодалните режими. Така Наполеон допринася за износа на революция в Европа, въпреки че я подчинява за определен период от време. С падането на феодалните режими малко по – късно пък се дава ход на развитието на модерната държава.